

מסכת שבת

טז ע"ב

[א] גמ' ולרבי יוסי דאמר כו' עד בו ביום גזרו - תא"מ.

אור אליהו

מאיר, אלא לרבי יוסי שבסרי הויין. איכא הא דרב אחא בר אדא, דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק כו' אלא גזרו על פתן ושמנן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, ועל דבר אחר משום דבר אחר". ואם נאמר שלרבי יוסי יש גם את הגזירה של "בנות כותים נדות מעריסתן", נמצא שיש לו י"ט גזירות³. ועל כרחך שיש טעות סופר באחד מהם. ונראה שיותר מסתבר ששאלת הגמ' על הגזירה החסרה לרבי יוסי תבוא בסוף הסוגיא לאחר שנמנו כל הי"ח גזירות, ולא באמצע הסוגיא, לכן העדיף רבינו למחוק את השאלה שבאמצע הסוגיא⁴. ועוד

[א] בגמ': "אמר רבי יוסי, עדיין מחלוקת במקומה עומדת כו' ולרבי יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו, אמר רב נחמן בר יצחק, אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו". כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'¹.

אמנם בש"ס של רבינו היו תיבות אלו של: "ולרבי יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו. אמר רב נחמן בר יצחק, אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו" – מחוקות². ונראה הטעם, שכן בסוף הסוגיא (ז ע"ב) לאחר שמנתה הגמ' את כל הי"ח גזירות שגזרו בו ביום, שאלה הגמ': "הניחא לרבי

לשון הסוגיא, שגזירת בנות כותים מעריסתן הוא רק לרבי יוסי. ומנה שם הב"ח לרבי מאיר י"ח גזירות גם בלא בנות כותים מעריסתן. וע"ש מה שהאריך בסוגיא זו. וכן הקשה בחידושי הר"ן (שם) על רש"י: "ותמהני לדבריו שהוא מונה בנות כותיים לרבי מאיר, היאך הוא גורס לעיל 'אי הכי לרבי יוסי בציר להו, אמר רב נחמן בר יצחק, בנות כותיים נדות מעריסתן בו ביום גזרו'. והא בנות כותיים מניינא נמי לרבי מאיר היא. ועוד היאך אפשר לגרוס כן, והא במסקנא דסוגיין רבי יוסי באוכלין וכלים דמני בתרתי הוא דמני להו ליי"ח". ואף שודאי לרבי מאיר בנות כותים נדות מעריסתן, וכמבואר בנדה (שם), אפשר לומר שזה לא משום גזירה, אלא רבי מאיר לשיטתו שכותים גרי אמת הן, וחייש רבי מאיר למיעוטא שמא יראו מעריסתן, וכמבואר בסוגיא בנדה (שם עיין שם).

4. עיין להלן הערה 9. אכן בחידושים המיוחסים לר"ן (שכן גרס כגירסא שלפנינו) כתב: "וי"ל, דכיון

1. וכן נראה שגרסו: תוס' (מנחות סז ע"א ד"ה רבי יוסי), רמב"ן (נדה לא ע"ב) ועוד.

2. והנה הרז"ה (ו ע"א), נראה שהיתה לו גירסא אחרת בסוף הסוגיא, שכתב (לאחר שהביא מדברי הגאונים את רשימת י"ח הגזרות שגזרו בו ביום) תירוץ אחר לשאלת הגמ': "ולר' יוסי דאמר עדיין היא מחלוקת, דל המניח כלים ממניינא וחשוב אוכלים וכלים בתרתי" וכן נראה שגרס בחידושי הר"ן (ז ע"ב) עיין להלן הערה 3. מכל מקום הוסיף הרז"ה: "והספרים שכתוב בהם, ואידך בנות כותים נדות מעריסתן טעות היא, ולא נמצא כן בספרי הגאונים".

3. אכן רש"י (ז ע"ב ד"ה הניחא) מנה לרבי מאיר את גזירת בנות כותים מעריסתן בכלל הי"ח, ואם כן נמצא שלרבי יוסי שלא סובר כרבי מאיר לגבי שוכח כלים יש רק י"ז. ועל כן הוצרכה הגמ' להוסיף לרבי יוסי את גזירת פתן ויינן וכו'. ובחידושי הב"ח על הש"ס תמה על זה מפשט

יז ע"א

[א] גמ' ור"ט דאמר כו' עד ובאידיך ס"ל כר"מ - תא"מ.

אור אליהו

המרדע, ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח. ואמר רבי ינאי ומרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהיקפו טפח, וגזרו על היקפו משום עביו. ולרבי טרפון דאמר אקפח את בני שהלכה זו מקופחת, בצרו להו. אמר רב נחמן בר יצחק, אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו, ובאידיך סבר לה כרבי מאיר. כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'.

אמנם בש"ס של רבינו היו כל תיבות אלו של: "ולרבי טרפון דאמר אקפח את בני שהלכה זו מקופחת, בצרו להו. אמר רב נחמן בר יצחק, אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו, ובאידיך סבר לה כרבי מאיר" - מחוקות.⁸

ואולי הטעם, שמה שכתוב: "ובאידיך סבר לה

הרי במנחות (סו ע"ב) מבואר שרבי יוסי סובר שכותים גרי אריות הם⁵, ומאחר שדינם כגויים, לא שייך לומר שגזרו על בנות הכותים שיהיו נדות כבר מעריסתן, שכן בגויות לא גזרו שיהיו נדות מעריסתן, אלא רק משלש שנים ומעלה, כשהן ראויות לביאה⁶. ועיין הערה⁷.

[א] בגמ' "ובאידיך מאי היא, דתנן כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע. אמר רבי טרפון אקפח את בני, שזו הלכה מקופחת, ששמע השומע וטעה: האיכר עובר ומרדעו על כתפו ואיהל צדו אחת על הקבר, טימאו אותו משום כלים המאהילים על המת. אמר רבי עקיבא, אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימים, שיהו כל המטלטלים מביאין את הטומאה על האדם שנושא אותן בעובי

בהם, משום דדמו קצת לישראל ונוהגין במצות במקצת". וכן כתב בתוס' רא"ש (שבת יז ע"ב ד"ה ועל).

8. וכן מבואר שגרס הרמב"ן: "והוי יודע דרבי טרפון קיבל מרבי עקיבא שהוא שמע וטעה והוא דרש והסכים לשמועה, וכמו שאמר לו בהרבה מקומות כיוצא בזה, כל הפורש ממך כפורש מחייו. והיינו דלא אמרינן בגמ' אי הכי לרבי טרפון בצרי להו כדאקשינן לרבי יוסי, ואף על גב דאיכא למימר דרבי טרפון מני אוכלין וכלים בתרתי, כיון דלא אמרינן הכי בהדיא בגמ' לא ניחא להו [נ"א: לין] למימר הכי". גם הריטב"א נקט כגירסת רבינו: "והנכון דלא גרסינן ליה, וליתיה בנוסחי דוקני, ומורי הרב ורבו הגדול ז"ל לא גרסי ליה". וכן מבואר שנקט הרשב"א בסתמא: "ורבי טרפון הודה לו לרבי עקיבא, וכמו שאמר לו בכמה מקומות (ובחים יג ע"א) עקיבא כל הפורש ממך

דאיהו לא חשיב ההיא דצנור בהדיא דהוה ליה לאחשובי אידך בדוכתה, משום הכי אקשי ליה לאלתר".

5. וכמו שכתבו תוס' (מנחות סם): "רבי יוסי ור"ש אומרים כו' - מדרשי לתרום משל כותיים על של עובדי כוכבים ועל של ישראל אסר, משמע דס"ל כותים גירי אריות הן".

6. כמבואר בע"ז (לו ע"א): "אמר רבינא, הלכך הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד, הואיל וראויה לביאה מטמאה נמי בזיבה".

7. אכן תוס' (מנחות סם) כתבו: "וי"ל דעל כרחין אפילו למאן דאמר גירי אריות הן, אית ליה נמי ההיא גזירה, דכולהו תנאי מודו בשמונה עשר דבר. ואף על גב דבבנות עובדי כוכבים לא גזרו מעריסתן אלא בת שלש דחזיא לביאה, כמו בתינוק עובד כוכבים כבן תשע שנים ויום אחד, כדאיתא בפרק אין מעמידין, החמירו על כותים שלא יטמעו